

Rondblik

Een tussenbalans

L. Bezemer

Het kabinet Balkenende is ruimschoots halverwege de rit. Meer dan twee jaar heeft de nieuwe combinatie van CDA, PvdA en CU koers kunnen zetten, nog krap twee jaar is er te gaan voor de volgende reguliere verkiezingen. Een goed moment voor een tussenbalans.

Solide en stabiel

De samenstelling van dit kabinet-Balkenende verschilt van de vorige kabinetten onder deze minister-president. Vorige keren werd de keuze gemaakt voor de VVD aangevuld met de toenmalige LPF en een kabinet later met D'66.

Interessant is een vergelijking met 2003, omdat ook de PvdA en later de combinatie van SGP/CU toen in beeld waren. Toch werd toen door het CDA onder aanvoering van Balkenende gekozen voor een samenwerking met VVD en D'66.

Dat kabinet moest behoorlijk bezuinigen en een aantal stevige sociale noten kraken; dan is een combinatie met de PvdA handig, mits die mee wil in de bezuinigingsdoelstelling. En toen dat met de PvdA niet lukte, werd naast de VVD een afweging gemaakt tussen óf SGP/CU óf D'66. Het CDA dat zich profileert op het gebied van waarden en normen, had toen goed kunnen kiezen voor een combinatie met CU/SGP. Maar dat gebeurde niet. Dan is het opmerkelijk dat in 2007 – na overigens lange en lastige onderhandelingen – wel een kabinet met PvdA en CU kon worden gepresenteerd. De twee met wie het niet lukte in 2003, mochten nu wel aantreden.

Het zal nog wel even duren voor alle informatie daarover naar buiten komt. Feit is wel dat met deze samenstelling een politiek breed kabinet tot stand is gekomen, al is de electorale basis getalsmatig mager. De behoefte aan politieke rust en stabiliteit voor een kabinet en voor de regeerbaarheid van het land zullen bij de drie partijen hebben meegespeeld. Terecht. Het gebrek aan chemie tussen mensen als Balkenende en Bos mag op dit niveau geen splijtzwam blijven, daarom is het goed dat beiden samen in het kabinet zitten. Daarnaast is er veel politiek gewoel op de linker- en rechterflank, de SP is nog niet aan regeren toe en gebruikt deze fase om van politiek leider te wisselen, er dreigt polarisatie in de hoek van Wilders en Verdonk, terwijl de VVD zich in de komende jaren zal moeten hervinden. Dat maakt de spoeling voor een solide en stabiel kabinet dun. De combinatie in dit kabinet van deze drie partijen geeft ons land de kans voor de langere termijn een gedragen koers te zetten. Of dat gevoel ook bij de kiezers gaat leven, zal pas bij de stembussen in 2009 (Europa), 2010 (gemeenten) en vooral 2011 (Tweede Kamer) blijken.

Ik vind de keus van deze drie voor elkaar nog steeds de meest passende in de gegeven verhoudingen.

CU in beeld

Toch heeft de afwijzing van CU/SGP in 2003 positieve gevolgen gehad. De inbreng van beide christelijke partijen heeft bij die formatie op immaterieel gebied enige invloed gehad, veel belangrijker is het gegeven dat toen serieus naar de kleine christelijke fracties is gekeken voor kabinetsdeelname. Waardering voor de CU en de voorlopers RPF en GPV is er altijd geweest.

Die waardering had uiteraard te maken met de inhoudelijke kwaliteit, maar was in zekere zin vrijblijvend omdat er geen serieuze politieke consequenties aan hoefden te worden verbonden. De ‘Staphorster’ variant bleef ver achter de werkelijkheidshorizon. Lokaal werd in een behoorlijk aantal kleinere gemeenten in colleges meegedaan, maar de grotere steden kwamen pas in de jaren negentig in beeld en het dagelijks bestuur van provincies is pas na de laatste provinciale verkiezingen echt van de grond gekomen voor de CU.

Over de langere termijn zie je heel geleidelijk GPV/RPF en later CU in beeld komen. Dat is in zekere zin tegendraads, omdat het maatschappelijk draagvlak voor christelijke politieke standpunten afneemt. CDA, SGP en CU hebben samen minder zetels dan het CDA alleen een dertig jaar geleden had. De electorale omvang van de christelijke politiek is er niet sterker op geworden, daarom is de aanwezigheid van beide christelijke partijen CDA en CU in het kabinet opmerkelijk.

De CU heeft na 2003 de tijd gekregen zich voor te bereiden op een eventuele deelname in een volgende kabinetsronde en dat is gebleken in 2007. Het toont de waardering voor de manier waarop vanuit de CU politiek wordt bedreven.

Maar dan komt het wel over je heen, de deelname van de CU aan het kabinet heeft in de afgelopen twee jaren de gemoederen behoorlijk beziggehouden, zeker in de pers en bij alle onchristelijke clubs in dit land. Het heeft de aandacht voor de combinatie van Balkenende en Bos in één kabinet afgeleid, het heeft het CDA met betrekking tot immateriële onderwerpen de ruimte geboden voor een benadering vanuit de tweede lijn. Met de CU als voorhoede bij dit soort items kon het CDA met een wat terughoudender insteek de eigen middenkoers vasthouden. Helaas is voor een christelijker koers op het terrein van de immateriële onderwerpen (bijv. abortus) de speelruimte in ons land uiterst beperkt, een meerderheid in het parlement wil verdergaan in een andere richting. CDA en CU kunnen niet meer dan accepteren wat er aan wetgeving ligt en verdere stappen tegenhouden, hier en daar kan wat gepolijst worden. Ook met een regeringsdeelname van de CU draai je die slechte zaken niet terug. Daarvoor is een bredere verandering nodig onder ons volk. Moge God die geven, blijft onze bede.

CU in het kabinet

Wanneer je dan aan de onderhandelingstafel zit, is het een heel kwetsbaar en gevoelig gebeuren dat gaat ontstaan. Dat heeft te maken met de mensen om de tafel en de gespreksleider, naast de keuze aan eigen onderwerpen die de onderhandelingspartners inbrengen. En vervolgens moet je geen grotere broek aantrekken dan je past. CU-woordvoerders toonden zich tevreden over het resultaat: gratis schoolboeken, onderzoek naar de noodsituatie bij de Wet Afbreking Zwangerschap, generaal pardon asielzoekers, meer geld voor palliatieve zorg en voor defensie, een rookvrije horeca, handhaving van het ontslagrecht, het zijn pijlen uit de CU-koker die in het kabinetsbeleid doel hebben getroffen. Dit soort onderwerpen kun je alleen afwegen wanneer je daarin de politieke speelruimte verdisconteert, kijkt naar de manier waarop de voorgenomen maatregelen zijn uitgewerkt en welke betekenis ze hebben op de langere termijn. Zijn het eendagsvliegen geweest die een volgend kabinet direct wegbezuinigt, is het stoppen van een verslechtering op immaterieel gebied slechts een tussenstop op een hellend vlak en hoe ben je in het kabinet, in het parlement en in de communicatie naar de samenleving overeind gebleven?

Duidelijk is dat Rouvoet er door zijn persoonlijke inbreng in het kabinet toe doet. Los van de zwaarte van zijn ministerie merk je dat hij in de discussie in de voorste gelederen van het kabinet meedraait.

Een ander belangrijk punt is de verdeling van de posten en de portefeuilles binnen het kabinet. Het blijft jammer dat de CU niet de ministeries van Sociale Zaken, Onderwijs of Volksgezondheid heeft kunnen verwerven. Daarbinnen zou het beleid voor *jeugd en gezin* heel soepel kunnen zijn meegenomen. Defensie is een uitvoerend ministerie, een bredere politieke inbreng in het kabinetsbeleid komt daar niet vandaan en een staatssecretariaat op Verkeer en Vervoer levert dat evenmin op. Die uitkomst blijft mager, temeer komt het dan aan op persoonlijke inbreng in het kabinetsberaad en in de contacten met collega-ministers.

Daar komt bij dat CDA en PvdA met een paar stevige bewindslieden in het kabinet zitten. Naast Balkenende en Bos zijn mensen als Donner en Plasterk – om er een paar te noemen – zwaargewichten die forse invloed hebben op de koers van het kabinet. En uiteindelijk moet het heel gewoon in het kabinetsberaad aan de tafel worden waargemaakt waar je voor staat. Dat vergt wijsheid, inzicht en verstandig opereren om je doelen te bereiken. De menselijke verhoudingen spelen daar ook een rol bij, besturen is geven en nemen op het goede moment en in de goede proporties. Daarom is het jammer dat iemand als Plasterk zo vaak de linksbuiten van het kabinet speelt op het homodossier en daarmee een door de CU minder gewenst beeld van het kabinet geeft. En de herhaaldelijke uitglijders van Van Middelkoop in interviews versterken zijn gezag bepaald niet.

Waar is de leider

Het is een goed streven in ons parlementair bestel dat de politieke leiders in de Tweede Kamer zitten. Daar kunnen ze vanuit de eigen politieke insteek het woord voeren en met de politieke leiders uit de oppositie debatteren. De praktijk is weerbarstig op dat punt. Vrijwel alle kopstukken uit de laatste twintig jaar zaten – behalve VVD-er Bolkestein – in het kabinet. En wanneer Balkenende en Bos in het kabinet stappen, is het voor CU-leider Rouvoet lastig dat niet te doen. Het heeft te maken met de verhouding tussen kabinet en parlement en tussen kabinet en regeringsfracties. In de gegeven omstandigheden denk ik dat Rouvoet niet veel anders kon, naast de vraag of hij anders wilde. De rol van Slob als fractievoorzitter is prima. Hij is niet de politiek leider, maar weet toch in het parlement een goede toon te vinden om de CU neer te zetten. De wijze waarop hij zich in de media presenteert – ook bij heftige aantijgingen – is waardig, hij legt op een rustige manier uit en laat zich niet opjagen. Of de verdere fractie – met veel beginners – daarbij kan aansluiten, is voor mij niet goed te beoordelen.

CU, SGP en CDA

Met de SGP is de verhouding lastiger geworden. Politiek veteraan Van der Vlies kan het vaak mooi zeggen, maar ik juich de verwijdering tussen CU en SGP niet toe. Het is ook jammer dat op lokaal niveau hier en daar langlopende samenwerkingsverbanden tussen beide partijen worden opgezegd. Voor de christelijke politiek in ons land geldt: alle hens aan dek. Dan is gekibbel niet handig, het verzwakt de slagkracht. Het is te hopen dat er achter de schermen wordt geïnvesteerd in samenwerking. Er zit op verschillende onderwerpen beweging bij de SGP, wie weet waar dat toe leidt. En wanneer in een volgende kabinetsperiode de CU buiten de kabinetsboot valt, heeft men niets aan een beschadigde relatie met de SGP. Het CDA is daar slim mee bezig. Verschillende ballonnen zijn opgelaten om de verschillen tussen CDA en CU weg te vlakken en te speculeren over een verdergaande samenwerking

tussen beide. In zo'n fase is helderheid waar je voor staat, van belang. Die helderheid kan ten opzichte van een kabinetspartner lastig zijn, maar juist wanneer je in het dagelijks bestuur zit (provincie, gemeente, rijk) en met anderen samen keuzes maakt waarbij het geven en nemen is, moet je vanuit je eigen partij en fractie wel klare wijn schenken. Daarbij kom je bij het nadeel van de politiek leider in het kabinet, want die kan niet te veel buiten de paden van het kabinet treden.

Des te meer ligt daar een rol voor de fractie.

Toekomst

Verkiezingsuitslagen in ons land worden steeds minder stabiel, geregeld komen nieuwe politieke groepen in beeld. De meeste – zoals de LPF – is geen lang leven beschoren, maar het is politiek onrustig in Nederland.

Naast de fracties in het huidige kabinet zijn SP, Groen Links, D'66 en VVD de meest serieuze kandidaten voor kabinetsdeelname. Daar zal dan wel een zeker volume aan kamerzetels bij moeten voor D'66. In alle gevallen zijn er opmerkingen te maken bij deze partijen voor kabinetsdeelname. De een klikt niet met de ander, het leiderschap is niet altijd stabiel enzovoorts. Dat betekent dat er, wanneer deze combinatie bij de verkiezingen een meerderheid kan behouden, een serieuze tweede kabinetsperiode in beeld kan komen. Mede door de financiële crisis krijgt de PvdA weer wat vlees op de botten en krijgt Bos van zijn partij meer krediet, om het in crisistermen te zeggen. Dat betekent nadenken over de christelijke politieke agenda voor de langere termijn. Welke zaken zijn de moeite waard en kunnen een bijdrage leveren aan een meer christelijke koers voor ons land? En daarbij ook de vraag: welke zaken blijf je accepteren en wat slik je?

De deelname aan het kabinet vinden we winst voor de christelijke politiek in Nederland en daarmee voor ons land, maar daarmee is niet alles gezegd over de ontwikkeling van de CU.